

SAKSFREMLEGG

Prinsipper for studieporteføljeutvikling

Saken i korte trekk

Styret har ansvar for å vedta HSNs studieportefølje. Styret ba høsten 2016 om at det legges fram en sak med forslag til prinsipper for utvikling av porteføljen. Prinsippene skal gi premisser og være retningsgivende for porteføljeutviklingen. De forankres i nasjonale føringer og i høgskolens strategi.

Forslag til vedtak

1. Styrets presiseringer av prinsipper og premisser for videre utvikling av studieporteføljen ved HSN slik det framgår av saksframlegget, legges til grunn for videre utvikling av HSNs studieportefølje
2. Styret ber rektor om at forslag til studieportefølje for 2018/19 baseres på en vurdering av porteføljen ved HSN sett i lys av disse prinsippene
3. Styret ber om at det legges fram en vurdering av HSNs studieportefølje sett i lys av skjerpede krav til master- og doktorgradsprogrammer

Saksopplysninger

Bakgrunn

Styret har ansvar for å vedta HSNs studieportefølje. Styret ba høsten 2016 om at det legges fram en sak med forslag til prinsipper for utvikling av porteføljen. Prinsippene skal gi premisser og være retningsgivende for porteføljeutviklingen. De forankres i nasjonale føringer og i høgskolens strategi. Det er eksterne og interne drivere for HSNs arbeid med studieporteføljeutvikling. Eksterne drivere er knyttet politiske og forvaltningsmessige føringer for utvikling av høyere utdanning og forskning operasjonalisert gjennom Studiekvalitetsforskriften¹ og Studietilsynsforskriften². Interne drivkrefter er egne ambisjoner knyttet til etableringen av HSN og realiseringen av mulighetene for faglige synergier på tvers av de tidligere høgskolene. På studieprogramnivå definerer Mål 1 i Strategi for porteføljeutvikling og utdanningskvalitet prinsipper for vurdering av programporteføljen. I denne saken beskrives for det første overordnede rammer og føringer for utvikling av studieporteføljen. Videre foreslås det at styret vedtar prinsipper for porteføljeutvikling ved HSN. Prinsippene skal legge rammer for fakultetenes arbeid med utvikling av porteføljen og ligge til grunn for fakultetenes forslag til studieportefølje.

¹ https://www.regjeringen.no/contentassets/ca1552786d754f5b92f06e2f1190ce48/rundskriv-f03_16-studiekvalitetsforskriften-med-vedlegg.pdf

² <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-02-07-137>

Nasjonale føringer og forventninger

Skjerpede krav til etablering av master- og doktorgradsprogrammer

Som ledd i oppfølgingen av Meld. St. 18 (2014–2015) *Konsentrasjon for kvalitet* ble universitets- og høyskoleloven og forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning (studiekvalitetsforskriften) endret i 2016. Endringene i studiekvalitetsforskriften innebar blant annet skjerpede krav til etablering av master- og doktorgradsprogrammer:

- Større faglig bredde enn det som har vært godkjent på grunnlag av dagens kriterier. Også smalere utdanninger som spesialistutdanninger skal etableres i brede fagmiljøer.
- Master- og doktorgradsstudier kan kun opprettes i fagmiljøer som allerede er faglig sterke.
- Studiene skal bygge på oppdatert forskning.
- Kompetansen i fagmiljøet skal speile bredden av fag, emner og kunnskapsområder som studentene undervises i.
- Fagmiljøet skal kunne vise til dokumenterte resultater på høyt nivå og resultater fra samarbeid med andre fagmiljøer nasjonalt og internasjonalt.

Kravene gjelder ikke bare nye programmer, men også revisjon av eksisterende studieprogram. Kunnskapsdepartementet har gitt en frist til utgangen av 2018 for at alle studieprogram skal oppfylle de nye kravene. Innen utgangen av 2018 må utdanningsinstitusjonene ha gjennomgått porteføljen av studietilbud og sikret at disse oppfyller nye standarder og kriterier for etablering av studier. Akkreditering av nye studietilbud skulle fra forskriften trådte i kraft 24.6.16 vurderes på grunnlag av nye kriterier.

Med utgangspunkt i endringene i UH-loven og i studiekvalitetsforskriften har NOKUT i februar 2017 fastsatt ny forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften). I NOKUTs nye studietilsynsforskrift legges det vekt på kvalitet på studieprogramnivå. Kriterier relatert til studiets fagmiljø er noe justert i forhold til tidligere.

De to forskriftene stiller dermed en rekke krav til studieprogrammene, og som må legges til grunn for gjennomgang av HSNs eksisterende portefølje og videre utvikling av porteføljen. En del av kravene må imidlertid tolkes og operasjonaliseres ift ulike tilbud ved den enkelte institusjon.

Forventninger til styrene vedr. arbeidet med studieporteføljen

I Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning* (Kvalitetsmeldingen) stilles en rekke forventninger til styrene ved UH-institusjonene når det gjelder arbeidet med studieporteføljen. Blant annet viser regjeringen viser til at *styrene ved universitetene og høyskolene skal sørge for at den faglige virksomheten holder høy kvalitet, og for at utdanningsinstitusjonene dimensjonerer studieprogramporteføljen i dialog med samfunns- og arbeidslivet. Behovet for kompetanse på kort og lang sikt må ivaretas* (side 22).

Regjeringen viser videre til at strukturreformen har ført til større og mer sammensatte institusjoner som rår over mer kompetanse og ressurser. Forutsetningene er dermed i større grad til stede for at institusjonene kan vurdere studentenes og samfunnets behov mer helhetlig. Videre legger strukturreformen til rette for å heve kvaliteten på utdanning og forskning gjennom å konsolidere miljøer som tidligere har vært små eller i uhensiktsmessig konkurranse om ressursene.

Regjeringen forventer blant annet at (...) *styrene sørger for konsolidering av fagmiljøer der det er nødvendig, og (...) at universitetene og høyskolene samlet bruker de mulighetene den nye institusjonsstrukturen gir til koordinering og samarbeid om utdanningstilbud* (s. 103).

I tråd med skjerpede krav til kompetanse i master- og doktorgradsprogram vektlegges det at høyere utdanning skal være forskningsbasert. Regjeringen forventer at styrene ved universitetene og høyskolene legger vekt på å utvikle utdanninger først og fremst der de har en tilstrekkelig forskningsbase (s. 45).

Vurdering

HSNs interne vedtatte rammer og prinsipper for studieporteføljeutvikling

HSNs førende dokument for porteføljeutvikling er «Strategi for porteføljeutvikling og utdanningskvalitet ved HSN – 2017-2021»³. I denne er det lagt til grunn at modell for studieporteføljestyling («SEFØ-modellen») skal benyttes for å vurdere HSNs studieportefølje i forhold til Strategisk betydning, Etterspørsel, Faglig bærekraft og Økonomisk bærekraft, jf. mål 1.

- *Strategisk betydning:* Her vurderes arbeidslivets og samfunnets behov for arbeidskraft og regional og nasjonal arbeidsdeling.

Noen utdanninger vil kunne være særlig viktige for høyskolens virksomhet fordi de samstemmer med institusjonelle og nasjonale strategiske veivalg. Det vil således kunne være fagområder som institusjonen ønsker å styrke og utvikle videre for å møte nåtidige eller framtidige behov. Fagstrategiske utviklingsmuligheter må forankres i høyskolens strategi samt hvilket potensial høyskolen har med tanke på utvikling og forskning.

- *Etterspørsel:* Her vurderes utdanningstrender og søkerens etterspørsel etter studiet. Alle studieprogram skal ha en referansegruppe med liknende studieprogram hvor man kan vurdere og evaluere hverandres studieprogram.

Utdanning vil også i fremtiden være det viktigste svaret på velferdssamfunnets utfordringer, og høyskolen skal tilby utdanninger som er relevante for samfunnets behov. I

Kunnskapsdepartementets styringsdokumenter er lærerutdanning, teknologi- og ingeniørfag, realfag og helsefag de nasjonalt prioriterte fagområdene fram mot 2020. Samfunnsrelevans oppnås blant annet gjennom relasjoner mellom fagmiljøene, næringsliv og offentlig forvaltning.

- *Faglig bærekraft:* Her vurderes summen av kvalitet i forhold til HSNs syv kvalitetsdimensjoner: relevans, rammekvalitet, programkvalitet, læringsutbytter, undervisningskvalitet, kompetanse og relevans.

Institusjonen har enkelte fagområder og spesialkompetanse som utpeker seg som særlig viktige for institusjonen eller samfunnet for øvrig. Faglig spisskompetanse vil i noen tilfeller være viktige å ivareta, uavhengig av studentinteresse og andre rent økonomiske hensyn. Fagstrategiske valg kan enten foretas med utgangspunkt i institusjonens eksisterende faglige spisskompetanse, eller med utgangspunkt i et realistisk mål om å bygge slik kompetanse. På den annen side kan det være miljøer ved HSN som innehar mindre kompetanse og der mulighetene for videreutvikling ikke er til stede.

Det er behov for å kartlegge HSN sin eksisterende kompetanseprofil i arbeidet med en strategi for studieportefølje. Aldersprofilen for det vitenskapelige personalet vil også være relevant for vurderingen av kompetanseprofil. Som ledd i arbeidet bør det utarbeides bemanningsplaner for perioden som koples mot arbeidet med gjennomgang og prioriteringer av utdanningene. Ett annet viktig element vil være å kartlegge forskningsproduksjon i fagmiljøene.

- *Økonomisk bærekraft:* Her vurderes hvordan inntektene står i forhold til utgiftene i studiet.

Undervisning og veiledning av studenter utgjør hovedaktiviteten ved utdanningsinstitusjonene og representerer også den viktigste kostnadsdriveren. Det er emnene som er studieprogrammenes kostnadsbærere. Programmenes emneprofil, bruk av emner på tvers av programmer, institutter og fakulteter, samt antall studenter i emnene, vil derfor være relevante for vurdering av studienes kostnadseffektivitet. Slik det norske finansieringssystemet for høyere utdanning er

³https://min.usn.no/getfile.php/13465553/usn.no/filer/om_HSN/Strategier/HSN%20strategi%20for%20portef%C3%B8ljeutvikling%20og%20utdanningskvalitet.pdf

innrettet, fungerer studier også som en hovedinntektskilde for institusjonen. Utdanninger med få studieplasser og studenter er ikke lønnsomme ved at inntjeningen er lavere enn kostnadene.

Styrets presiseringer av prinsipper og premisser for videre utvikling av studieporteføljen ved HSN

Begrunnelsen for å etablere eller opprettholde studieprogrammer vil bygge både på kvantitative og kvalitative vurderinger som kan tillegges ulik vekt i vurdering av porteføljen over tid. Skal en kunne gjennomføre en vurdering av programporteføljen på en måte som har legitimitet i institusjonen, vil en måtte bygge på en kjerne av kvantifiserbare, målbare kriterier, samtidig som strategiske og mer kvalitative vurderinger ivaretas.

Med utgangspunkt i høgskolens hovedstrategi, skjerpede krav i nasjonale forskrifter, profilering med hensyn til nasjonal arbeidsdeling og behovet for styrket konkurransekraft på eksterne finansieringsarenaer, foreslår rektor at styret gjør følgende presiseringer av prinsippene for porteføljeutvikling:

Strategisk bærekraft:

Den samlede studieporteføljen ved HSN skal bygge opp under høgskolens hovedprofil: Høgskolen skal tilby profesjonsrettete, arbeidslivsorienterte og samfunnsrelevante utdanninger.

Studieprogrammene skal legge til rette for tett samspill med omgivelsene/samarbeid med samfunns- og arbeidsliv. Internasjonalisering i bred forstand skal være en tydelig dimensjon i alle studieprogram.

Studiene ved HSN skal kombinere det praksisnære og erfaringsbaserte med kunnskap om globale utfordringer og perspektiver fra den internasjonale kunnskapsfronten.

Det ble lagt til grunn for fusjonen mellom HiT og HBV at de store profesjonsutdanningene på bachelornivå (lærer-, sykepleier-, ingeniør, økonomi og administrasjon) skal tilbys i alle tre fylker. I Meld. St. 18 (2014-15) *Konsentrasjon for kvalitet* (Strukturmeldingen) vises det til at kandidater fra disse utdanningene er sentrale for å opprettholde velferdstjenestene og utvikle et kunnskapsintensivt næringsliv, og at dette gjør det viktig med tilgang til utdanning av høy kvalitet i hele landet (jf. side 37). Samtidig skal parallelle studieprogram innfri kravene til faglig og økonomisk bærekraft.

I forbindelse med styrets behandling av studieporteføljen for 2018 – 2019 bes rektor legge fram et notat som beskriver ambisjoner for og helheten i dagens studieportefølje innenfor de sentrale utdanningsområdene (teknologi/ingeniørfag, naturfag, IKT, økonomi og administrasjonsfag, lærerutdanninger, helse- og sosialfag) og HSNs rolle som utdanningsaktør i en nasjonal og internasjonal sammenheng. Den helhetlige studieporteføljen vurderes med utgangspunkt i strategiske ambisjoner og nasjonale forventninger slik de er formulert i Kvalitetsmeldingen.

Faglig bærekraft:

- Antall studieprogram

Skjerpede krav om større faglig bredde og høyere kompetansekrav i fagmiljøene som understøtter et studieprogram, tilsier at HSN vurderer antall studieprogram som tilbys i forhold til kapasiteten innenfor de ulike fagområdene. Kompetansen i fagmiljøet skal speile bredden av fag, emner og kunnskapsområder som studentene undervises i. Rektor bes vurdere studieporteføljens omfang i forhold til fagmiljøenes kompetanse og kapasitet. Inntil videre vil styret ikke opprette et nytt studieprogram med mindre et eksisterende program av tilsvarende omfang legges ned.

- For å sikre at alle HSNs studieprogram skal ha vitenskapelig personale med relevant

kompetanseprofil i samsvar de nye skjerpede kravene, bes rektor sikre

- God utnyttelse av faglige ressurser på tvers av studiesteder og fagmiljø for å styrke kompetansenivået i studietilbudene.
- At bemanningsplaner (rekruttering og kompetanseutvikling) ses i sammenheng med kompetanseprofil og kompetansebehov i studieprogrammene.

- Fagmiljøet bak et studieprogram skal dokumentere forskningsvirksomhet og forskningspublikasjoner som understøtter studieprogrammenes faglige kjerneområder. Rektor bes sikre at forskningsprioriteringer sikrer forskningsbaserte utdanningsprogram.
- Samordning av parallelle studieprogram
 HSN har flere parallelle eller delvis parallelle studieprogram både på bachelor- og masternivå. Det er allerede igangsatt et arbeid for å samordne flere av disse. Arbeidet er imidlertid ikke ferdigstilt. Rektor bes om at arbeidet med samordning av parallelle studieprogram prioriteres og at oppmerksomheten rettes mot:
 - Sammenslåing av parallelle og/eller komplementære program på tvers av studiesteder, for eksempel slik at studentene tilbys valgfrie emner innenfor samme program på tvers av studiesteder.
 - Samordne studieplaner på tvers av campus der samme studieprogram skal tilbys flere steder (jf. de store profesjonsutdanningene), f.eks. for å tilrettelegge for fellesundervisning (bruk av kompetanse på tvers av studiesteder).
- Et godt læringsmiljø forutsetter et visst antall aktive studenter. Studentopptaket til gradsgivende studieprogram bør normalt være > 20. I noen tilfeller vil det være gode faglige begrunnelser for å opprettholde studietilbud med færre enn 20 studenter. For eksempel gjelder dette:
 - Program der tilgangen til relevante praksisplasser legger begrensninger på antall studenter i programmene.
 - Program der HSN har et særskilt nasjonalt ansvar.
 - Masterprogram som er eneste mulighet for sømløs overgang fra en bachelorutdanning
 I alle tilfeller må slike program gjelde områder der samfunnet har særskilt behov for kompetanse, tilbudet må være i tråd med høgskolens strategi og fakultetets satsingsområder, tilbudet må være økonomisk bærekraftig, eventuelt subsidieres innenfor fakultetets ramme, og tilbudet må være forankret i solide fagmiljøer.

Rektor bes legge dette til grunn når forslag til studieportefølje for 2018 – 2019 legges fram for styret.

- Årsenheter skal normalt bidra i rekrutteringen til og/eller inngå i gradsgivende studieløp. Dette må imidlertid balanseres med behov for etter- og videreutdanning innenfor et fagområde. Der markedet tilsier det skal EVU-tilbud skal primært tilbys BOA-finansiert virksomhet. Rektor bes legge dette til grunn for vurderinger av HSNs tilbud om årsenheter.
- Det er et mål at HSN skal ha gjennomgående studieløp – BA – MA – Ph.d. Skjerpede krav doktorgradsutdanningene innebærer blant annet at utdanningene på lavere og høyere grads nivå skal dekke hele bredden i doktorgradsområdene og være innenfor institusjonens faglige profil. Med dette som utgangspunkt bes rektor prioritere gradsgivende program og utdanningsløp innenfor den bevilgningsfinansierte virksomheten.
- HSN skal være sentral nasjonal tilbyder av grunnutdanning innenfor de store profesjonsutdanningene. Innenfor disse profesjonsområdene etterspørres i stadig større grad kompetanse på masternivå. Rektor bes sikre at andel studenter i masterprogram økes for å imøtekomme samfunnets behov for kompetanse.

Økonomisk bærekraft:

- Utdanninger med få studieplasser og studenter er ikke lønnsomme ved at inntjeningen er lavere enn kostnadene og må fases ut eller revideres. Rektor bes derfor sikre at
 - Studieprogrammene er finansiert med tilstrekkelig antall studieplasser

- o Studieprogrammene produserer tilstrekkelig antall kandidater og studiepoeng for å bære kostnadene ved programmet.

Studieprogram som ikke har inntekter som tilsvarer kostnadene, kan imidlertid i perioder opprettholdes dersom de inngår som en viktig del av høgskolens strategi og samfunnsoppdrag.

Styrets presiseringer av prinsipper og premisser for videre utvikling av studieporteføljen legges til grunn for videre utvikling av HSNs studieportefølje. Forslag til studieportefølje for 2018/19 baseres på en vurdering av porteføljen sett i lys av disse prinsippene. Det legges fram en særskilt vurdering av HSNs studieportefølje sett i lys av skjerpede nasjonale krav til master- og doktorgradsprogrammer.

Vedlegg:

-

Petter Aasen
Rektor